

‘નિયમસાર’ ગાથા-૮૫.

મોત્તુણ અણાયરં આયારે જોદુ કુણદિ થિરભાવં।

સો પઢિકમણં ઉચ્ચઙ્ પઢિકમણમઓ હવે જમ્હા।।૮૫।।

જે છોડી અણ-આચારને આચારમાં સ્થિરતા કરે;

તે પ્રતિકમણ કહેવાય છે પ્રતિકમણમયતા કારણે. ૮૫.

‘ટીકા :- અહીં (આ ગાથામાં) નિશ્ચયચરણાત્મક...’ નિશ્ચયચરણ આચાર. સ્વરૂપ આત્મસ્વરૂપમાં આચરણ કરવું. નિજાનંદ ભગવાનઆત્મા, એમાં આચરણ કરવું એનું નામ આચાર. આહાહા..! એ નિશ્ચયચરણસ્વરૂપ, એનું નામ નિશ્ચયચારિત્રસ્વરૂપ. એ ‘પરમોપેક્ષાસંયમ...’ રાગની અપેક્ષા છોડી વ્યવહારરત્નત્રયના વિકલ્પની પણ અપેક્ષા છોડી... ઝીણી વાત છે, ભાઈ! ‘પરમોપેક્ષાસંયમ...’ જેને કોઈ રાગની અપેક્ષા નથી. ચિદાનંદ સહજાનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, એના અવલંબનમાં સ્થિરતા કરે છે, સ્થિર કરે છે. એનું નામ પરમઉપેક્ષાસંયમ કહેવાય

* સહજચૈતન્યવિલાસાત્મક નિર્મળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વને ભાવવું-અનુભવવું તે જ આચારનું સ્વરૂપ છે; એવા આચારમાં જે પરમ તપોધન સ્થિરતા કરે છે તે પોતે જ પ્રતિકમણ છે.

છે. એના 'ધરનારને..' એવા પરમોપેક્ષાસંયમ, એને 'ધરનારને નિશ્ચયપ્રતિક્રમણનું સ્વરૂપ હોય છે...' એને સાચું પ્રતિક્રમણ હોય છે. સાચું પ્રતિક્રમણ કહો, સાચી સામાયિક અંતર વીતરાગદશા કહો, સાચી અંદર વીતરાગની સ્તુતિ કહો, વીતરાગસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા એની સ્તુતિ- અંદર એકાગ્રતા. શુદ્ધસ્વરૂપમાં એકાગ્રતાનું આચરણ, એને અહીંયાં આચાર કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! આવી વાત છે. એનું 'સ્વરૂપ હોય છે એમ કહ્યું છે.' હવે વિશેષ (કહે છે).

'નિયમથી પરમોપેક્ષાસંયમવાળાને...' એટલે? જેને ભગવાન પૂર્ણ આનંદસ્વરૂપ, એની જેને અપેક્ષા અને આશ્રય છે, એને રાગાદિ દયા, દાનના વ્યવહારરત્નત્રયના રાગ, એની પણ જેને ઉપેક્ષા છે. સ્વભાવની જેને અપેક્ષા છે, તેને વિભાવની ઉપેક્ષા છે. આવી વાતું છે. એનું નામ સાચું પ્રતિક્રમણ કહેવાય. એનું નામ સાચો સંયમ અને સાચો આચાર કહેવામાં આવે છે. આ આચાર. આહાહા..!

'નિયમથી..' નિશ્ચયથી 'પરમોપેક્ષાસંયમ...' જેને કોઈ વિકલ્પની અપેક્ષા જ નથી. આહાહા..! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ, પંચમહાવ્રતનો રાગ, શાસ્ત્રને ભણવા તરફના વલણનો રાગ, એની જેને ઉપેક્ષા છે. કારણ કે એ ત્રણે બંધનનું કારણ છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? પ્રતિક્રમણ છે ને? પરમાર્થ પ્રતિક્રમણ. એટલે કે દોષોથી પાછું હઠવું. એમ ન કહેતા અહીંયાં નિર્મળાનંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ આત્મા, એમાં રમણતા કરવી એ જ પરથી ઉપેક્ષા છે. આહાહા..!

'નિયમથી પરમોપેક્ષાસંયમવાળાને શુદ્ધ આત્માની આરાધના સિવાયનું...' આહાહા..! શુદ્ધ ચિદાનંદ પ્રભુ, અનાકુળ આનંદનો કંદ પ્રભુ આત્મા, એની રમણતા સિવાય, એની આરાધના સિવાય, એની લીનતા સિવાય 'બધુંય અનાચાર છે;...' આહાહા..! ભગવંત! માર્ગ એવો ઝીણો છે. લોકોને વ્યવહારના પ્રેમમાં ફસીને અનાદિકાળથી ચૈતન્યની આનંદ શક્તિ છે તેને ગુમાવી છે. આહાહા..! એ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! સત્ એટલે શાશ્વત, ચિદ્ એટલે જ્ઞાન અને આનંદનો કંદ પ્રભુ, એની અપેક્ષા રાખીને અને પરની અપેક્ષા છોડી. કારણ કે એ આત્માની સ્વભાવની અપેક્ષા સિવાય, 'બધુંય અનાચાર છે;...' આહાહા..! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા, એ રાગ છે એ અનાચાર છે. આકરી વાત છે, ભાઈ! છે?

'શુદ્ધ આત્માની આરાધના સિવાય...' આહાહા..! શુદ્ધ જ્ઞાયકભાવ જ્ઞાન અને આનંદના સ્વભાવથી ભરેલો ભગવાન પૂર્ણ ધ્રુવ, જ્ઞાન ને આનંદ ને શાંતિ, એની પૂર્ણતાથી ભરેલો પ્રભુ ભગવાન, એની આરાધના, એની સન્મુખતા, એ સિવાયની જેટલી પરસન્મુખતા (છે) એ બધો અનાચાર છે. આચાર અને અનાચારની આ વ્યાખ્યા. લોકો તો બહારની ક્રિયાકાંડ કાંઈક કરે એ સદાચાર કરે છે એમ લોકો કહે છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? ઝીણી વાત છે, પ્રભુ!

તારી મોટપનો પાર નથી, નાથ! ભગવત્સ્વરૂપ અંદર, પરમેશ્વરસ્વરૂપ આત્મા છે.

આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદ, અતીન્દ્રિય જ્ઞાન, અતીન્દ્રિય શ્રદ્ધા, અતીન્દ્રિય શાંતિ, અતીન્દ્રિય વીતરાગતા, અતીન્દ્રિય સ્વચ્છતા, અતીન્દ્રિય પ્રભુતા, એવી અનંત અનંત શક્તિનો સમૂહ તે પ્રભુ આત્મા છે. આહાહા...! એને પામર રાગની દશા છે એ પામર દશા છે. દેહાદિની વાતું શું કરવી? આ તો જડ, માટી, ધૂળ છે. એ માટી છે, એ તો આત્મામાં છે નહિ. આત્માની છે જ નહિ. વાણી અને શરીર ને મન એ ત્રણે જડ છે, એમાં આત્મા નથી, આત્મામાં એ નથી. એની તો ભિન્નતા છે. પણ અંદરમાં ઉત્પન્ન થયેલો વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ... આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભગવાન! શું કરે? એકાંત લાગે એવું લાગે છે. એકાંત છે એમ લોકોને લાગે છે. કહે છે બિચારા. શું કરે? છે, એકાંત જ છે, સમ્યક્ એકાંત જ આ છે. સમ્યક્ એકાંત. સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મા પૂર્ણ આનંદનો નાથ, તેની તરફની સન્મુખતા અને એકાગ્રતા એ સમ્યક્ એકાંત છે. આહાહા...! એ અહીં કહે છે.

નિશ્ચયથી નિયમ એટલે નિશ્ચયથી ‘પરમોપેક્ષાસંયમવાળાને...’ પરમ ઉપેક્ષા. જેને રાગની-વ્યવહારની પણ જેને અપેક્ષા નથી. નિમિત્તની અપેક્ષા તો છે જ નહિ. બાહ્ય નિમિત્ત. અંદરનું નિમિત્ત જે વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ એની પણ જેને અપેક્ષા નથી. એવો જે ભગવાનઆત્મા પરમ સંયમી અને ‘શુદ્ધ આત્માની આરાધના સિવાયનું...’ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ અતીન્દ્રિય આનંદના વેદન સિવાય ‘બધુંય અનાચાર છે;...’ વ્યવહારરત્નત્રયનો જે રાગ છે એ પણ દુઃખ છે. આ બેસે કેમ? દેવ-ગુરુ ધર્મની શ્રદ્ધાનો વિકલ્પ છે એ રાગ છે. એ રાગ છે એ દુઃખ છે. ભગવાનઆત્મા તો અનાકુળ આનંદ સ્વરૂપ છે. આહાહા...!

‘શુદ્ધ આત્મા...’ પરમ આનંદ અને પરમ જ્ઞાન અને પરમ શાંતિ વીતરાગ સ્વભાવથી ભરેલો ભગવાન, પૂર્ણથી ભરેલો, એવા ‘શુદ્ધ આત્માની આરાધના...’ એ શુદ્ધ આત્માની સેવના. શુદ્ધ આત્માની સન્મુખતા કરીને સેવના, સન્મુખતા કરીને એકાગ્રતા, એ ‘સિવાયનું બધું અનાચાર છે;...’ છે? આહાહા...! માર્ગ પ્રભુ! એવો ઝીણો છે. લોકોને એવું લાગે ‘સોનગઢ’વાળા નિશ્ચય એકાંત કરે છે, એકાંત કરે છે, એમ બિચારા કહે છે. વ્યવહારની તો વાત ઉડાડી દે છે. વ્યવહારથી કાંઈ લાભ થાય એ વાત કરતા જ નથી. વાત તો સાચી છે ને. પ્રભુ! તારી વાત સાચી છે. માર્ગ આ છે, બાપા! અરે...રે...! ચોરાશીના અવતારમાં અનંતકાળથી રખડતાં એને પરની ઉપેક્ષા આવી જ નથી અને સ્વની અપેક્ષા થઈ જ નથી. પરની અપેક્ષા રાખી છે અને સ્વની ઉપેક્ષા કરી છે. ભાષા સાદી છે, ભગવાન! આહાહા...!

ભગવંત! તું પરમાત્મસ્વરૂપ અંદર છો, પ્રભુ! પણ કેમ બેસે? આહાહા...! પરમાનંદનો નાથ, કહે છે, કે એની સેવા સિવાય, એની સન્મુખની આરાધના સિવાય, ‘બધુંય અનાચાર છે;...’ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહારાજ એમ કહે છે કે હે નાથ! આત્મા! શુદ્ધ સ્વરૂપ તારું અંદર છે, એની સેવના સિવાય અમારા તરફનું તારું લક્ષ જાય, એ પણ રાગ અને અનાચાર છે. આહાહા...! આ વીતરાગી સંતોની વાણી. આહાહા...! એક લીટીમાં કેટલું ભર્યું છે! આહાહા...!

ભાઈ! આ તો મોક્ષમાર્ગની વાત છે, બાપુ! મોક્ષમાર્ગ તો વીતરાગભાવ હોય. રાગભાવ એ તો દુઃખરૂપ ભાવ હોય. મોક્ષમાર્ગ તો વીતરાગભાવ આનંદભાવ હોય, અનાકુળભાવ હોય, શાંતભાવ હોય. આહાહા..!

‘શુદ્ધ આત્માની આરાધના...’ આહાહા..! એક જ શબ્દે તો ગજબ કર્યું છે! પૂર્ણ સચ્ચિદાનંદ આત્મા ધ્રુવ નિત્યાનંદ, અનાદિઅનંત નિત્યાનંદ પ્રભુ આત્મા, અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર પ્રભુ અંદર છે. ભગવાન! તું ભગવાન છો. એની આરાધના સિવાય, એની સન્મુખતા સિવાય, પરસન્મુખતા જેટલી થાય એ બધો અનાચાર છે. છે એમાં? આહાહા..! આવું છે ભગવન્!

આ બીજા બે પુસ્તક આવ્યા છે ઇ કો’કના છે હોં. ઓલા ‘વિદ્યાસાગરે’ બનાવ્યું છે ને? અને ‘રચણસાગર’માં ઓલો વ્યવહાર છાપ્યો છે ને? એને પુસ્તક આપ્યા છે એ મોકલ્યા છે. ‘હુકમીચંદજી’ને. આહાહા..! શું થાય? પ્રભુ! અધ્યાત્મનું એકાંતનું સ્વરૂપ ઇન્દોરમાંથી નિષેધ કરી નાખ્યું છે. એવું છાપામાં આવ્યું છે. નિષેધ કરી નાખ્યું. ‘ઇંદોર’માં ... અધ્યાત્મનું એકાંત છે. અરે..! પ્રભુ! સાંભળને, ભાઈ! ભગવાન! બાપુ! તારા સન્મુખની વાતું છે એ તને ગોઠે નહિ. અને પરસન્મુખની વાતું જે વિરાધના અને રાગ અને દુઃખ, એ તને ગમે, પ્રભુ! એ તારી પ્રભુતાને લાંછન છે, નાથ! આહાહા..! વાત આ છે, પ્રભુ! આહાહા..!

બધા પ્રભુ છે અને પ્રભુ થાવ બધા. આહાહા..! એ ભૂલ નીકાળીને પ્રભુ થાવ. પ્રભુ છો એવો થા. બધા જીવો ભગવંત છે. આહાહા..! શુદ્ધ સ્વરૂપે બિરાજમાન અનાકુળ આનંદનો રસકંદ ધ્રુવ (છે) એવી તારી પર્યાયમાં તને અનાકુળ આનંદની દશા થાવ, બધા આત્માઓ એમ થાવ. આહાહા..! ધર્મીની તો એ ભાવના હોય છે ને! આહાહા..!

એ અહીં કહે છે, ‘શુદ્ધ આત્માની આરાધના સિવાય...’ હિન્દીમાં પણ જરા સમજી લેવું. શુદ્ધ આત્માની સેવના વિના, એમ. એટલે ભાષા ગુજરાતી પણ સાદી છે. ‘આરાધના સિવાયનું બધુંય...’ બધુંય. ગજબ કર્યો છે ને! આહાહા..! નગ્ન મુનિ નાગા બાદશાહથી આઘા. જેને સમાજની પડી નથી કે સમાજ સમતોલ રહેશે કે નહિ? આ વાત બહાર પાડતા ભાગ પડી જશે કે નહિ? આહાહા..! પ્રભુ! તું આ માર્ગે છો અને એ માર્ગ આ છે.

શુદ્ધ સ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણ આનંદ, જેમાં દયા, દાનના વિકલ્પની ગંધ નથી. દયા-દાન પણ હિંસા છે, પરની દયાનો ભાવ એ હિંસા છે, રાગ છે. આહાહા..! ભગવાન પરમાત્મા છે એની ભક્તિનો ભાવ પણ રાગ છે અને હિંસા છે. એ અનાચાર છે એમ કહે છે અહીં. આહાહા..! છે કે નહિ એમાં? આહાહા..! પ્રભુ! તું તારે પડખે ચડ. એ રાગના પડખેથી ખસી જા, નાથ! આહાહા..! એ વિકલ્પનો જે રાગ ઊઠે છે, ચાહે તો દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિ, પંચમહાવ્રત કે શાસ્ત્ર ભણવું, એ બધો રાગ છે. ભગવંત! એ રાગને પડખેથી ખસી જા. તારું સ્વરૂપ એ રાગ નહિ. આહાહા..!

‘શુદ્ધ આત્માની આરાધના સિવાયનું બધુંય અનાચાર છે;...’ આહાહા...! આકરું લાગે માણસને. ભગવાનની ભક્તિ કરીએ, ભગવાનનું સ્મરણ કરીએ.. શામો અરિહંતાણં... અરિહંતાણં... એ તો કહે છે, કે એ સ્મરણ કર તો એ રાગ છે, વિકાર છે અને દુઃખ છે. પરદ્રવ્ય તરફનું લક્ષ કરીને જે ભાવ થાય એ રાગ છે. આહાહા...! આકરું લાગે. ‘સોનગઢ’ને નામે એકાંત છે, (એમ કહે). આજે આવ્યું છે, ભાઈ! ‘કરુણાદિપ’માં ‘ઇંદોર’માંથી અધ્યાત્મનું એકાંતનું ખંડન કર્યું, દૂર કરી દીધું છે. એવું આવ્યું છે. ‘ઇંદોર’માંથી ‘સોનગઢ’નું. ના ‘સોનગઢ’નું નથી આપ્યું. અધ્યાત્મનું એકાંત છે, એને ‘ઇંદોર’માંથી દૂર કરી દીધું. આહાહા...! પ્રભુ! પ્રભુ! શું કર્યું? પ્રભુ તેં.

અહીં કહે છે, આ ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ની ટીકા છે. મુનિરાજ છે ને? ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ સંત, મુનિ, ભાવલિંગી સંત પંચ પરમેષ્ઠીમાં છે. પંચ પરમેષ્ઠીમાં જેને ગણધર નમસ્કાર કરે. એની આ વાણી છે. એ વાણી છે ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’નો શ્લોક, પણ એની એમણે ટીકા કરી છે, સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે. થોડું કહ્યું પણ ઘણું કરીને, પ્રભુ! જાણજે, ભાઈ! આહાહા...! બહુ મોટી મોટી વાતું તો ઘણી આવશે અને એમાં તું તારા રાગમાં રંજિત થઈ જઈશ. રાગમાં રંગાઈ જઈશ. પ્રભુ! તારો સ્વભાવ તો વીતરાગ છે ને? આહાહા...! એ રાગમાં રંગાયેલો... આહાહા...!

રંગનો દાખલો આપ્યો છે ને? (નયમાં) રંગારાનો દાખલો આપ્યો છે. રંગારો જેમ રંગ કરે છે એમાં આત્મા પણ રાગને કરે છે. એ પણ એક એનામાં નય છે. ૪૭ નય આવે છે ને? ભાઈ! ૪૭ નય. એમાં ઓલી કર્તાનય છે ને? એમાં ઓલા રંગારાનો દાખલો આપ્યો છે, કે રંગારો જેમ રંગ કરે છે ને? લુંગડું બોળે. અમે તો જોયું હતું. અમારે ભાઈના દીકરા છે ને ત્યાં? ‘મુંબઈ’ ‘ભૂપેન્દ્ર ડાઈંગ વર્ક્સ’. ત્યાં એને મોટું ખાતું. હવે ત્રણે જુદા પડી ગયા. ભેગા હતા ત્યારે મોટું ચાલતું. ત્યાં એક વખત દુકાને પગલા કરવા લઈ ગયા હતા. ત્યાં એના નોકરો રંગતા હતા. ઘણા નોકરો. ત્રણ ભેગા હતા ત્યારે એક દિવસની પાંચ હજારની પેદાશ હતી. અત્યારે તો શું? ધર્મ-બર્મની કાંઈ નહિ. ‘મુંબઈ’ જઈએ તો સાંભળવા આવે નહિ.

મુમુક્ષુ :- પૈસા ઘણા છે ને.

ઉત્તર :- પૈસા ધૂળ (છે). આહાહા...!

મારે તો બીજું કહેવું હતું. હું ત્યાં ગયો ત્યારે એના નોકરો રંગતા હતા. હાથમાં તો કપડું લેવાય નહિ. ઊનું હોય ને એટલે લાકડામાં નાખી લુગડાને રંગમાં બોળતા હતા. આમ ઊંચું-નીચું કરતા હતા. રંગારા રંગ લગાડતા હતા. એમ પ્રભુ! તને પુણ્ય અને પાપનો રંગ અનાદિથી લાગી ગયો છે. રંગાઈ ગયો છે. એ રંગને હવે છોડ. આહાહા...! આ પ્રતિક્રમણ છે ને? આહાહા...! આકરી વાત છે, પ્રભુ! મોંઘી પડે એવી છે પણ માર્ગ તો આ છે, ભાઈ! અનંત નિગોદ અને નરકના ભવ કર્યા, પ્રભુ! એ ભૂલી ગયો. ભૂલી ગયો માટે નહોતા કેમ

(કહેવાય)? ભાઈ! આહાહા...! આત્મા અનાદિનો છે. અનાદિનો રહ્યો ક્યાં? નરક, નિગોદ, ઇયળ, કીડી, કાગડા અને કૂતરાના ભવ કરીને રહ્યો. આહાહા...! અને માણસ જ્યાં થયો ત્યાં ભૂલી ગયો. થઈ રહ્યું. જાણે અમે માણસ છીએ. અમે આ બધું છીએ. અમે આમ છીએ.

મુમુક્ષુ :- એનું નામ પર્યાયદષ્ટિ છે.

ઉત્તર :- પર્યાયદષ્ટિ, બહારદષ્ટિ આ બધા ભભકા. આહાહા...! છોકરા અને છોકરાના છોકરા અને એના છોકરાના છોકરાની વહુઓ, એ સારા લુગડા પહેરીને નીકળે તો પોતાની આંખ ઠરે. કે.. આહાહા...! પાંચ-પાંચ હજારનો સાડલો હોય અને પહેરીને નીકળે તો બીજા નજરું કરે. તો કહે, આપણો સાડલો દેખાય છે. એમાં આપણી શોભા દેખાય છે. અરે...! પ્રભુ! શું કરે છે તું આ? તું ક્યાં જાય છે? આહાહા...! અહીં તો પ્રભુ ત્યાં સુધી કહે છે, કે એક આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય ભગવાનની અંદરમાં સેવના સિવાયનું બધું અનાચાર છે. ભાઈ! તારે શું કહેવું છે?

મુમુક્ષુ :- તારામાંથી નીકળી જાય તો...

ઉત્તર :- તારામાં નીકળી જાય, તારામાં એ છે જ નહિ. તું એ આત્મા જ નહિ. રાગાદિ તો અનાત્મા, વિકાર છે. આહાહા...!

એ 'બધુંય અનાચાર છે; તેથી જ...' હવે કહે છે, કે શું કારણ? કે આ 'શુદ્ધ આત્માની આરાધના સિવાયનું...' સિવાય કહે છે ને? હિન્દીમાં શું કહે છે? અલાવા? એના અલાવા. 'બધુંય અનાચાર છે;...' પંચમહાવ્રતધારી સંત મુનિ 'પદ્મપ્રભમલધારીદેવ' મુનિરાજ 'કુંદકુંદાચાર્યદેવ'ની (ગાથાની) ટીકા કરે છે. આમ મુનિરાજ 'કુંદકુંદાચાર્ય' કહેવા માગે છે. તમને બેસે ન બેસે, બાપુ! આપ સ્વતંત્ર છો. પણ ભાઈ! 'તેથી જ સઘળો અનાચાર છોડીને...' આહાહા...! છે? 'સઘળો અનાચાર છોડીને...' પ્રભુ! આહાહા...!

જ્ઞાનઆચાર અને દર્શનઆચાર જે વ્યવહાર છે વ્યવહાર, એ બધો પણ અનાચાર છે કહે છે. આહાહા...! વ્યવહાર. નિશ્ચય જ્ઞાનાચાર તો આત્મા જ્ઞાનમાં રમે તે જ્ઞાનાચાર છે. અને શાસ્ત્રનું ભણવું અને એનું ધ્યાન રાખવું એ વ્યવહાર જ્ઞાનાચાર છે. એ રાગ છે. રાગ છે એ બધું અનાચાર છે. અને અનાચાર છે 'તેથી સઘળો અનાચાર છોડીને...' આહાહા...! એમ નથી કહ્યું કે અમુક જાતનો રાગ રાખ અને અમુક જાતનો રાગ છોડ. આહાહા...! 'સઘળો અનાચાર છોડીને...' આહાહા...! પણ પ્રભુ! અમારે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેવું, હવે તમે કહો કે આ કાંઈ ન કરવું. લાભ થાય (નહિ)... તો હવે અમારે કરવું શું? પણ ગૃહસ્થાશ્રમમાં છો જ ક્યાં? તું તો શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ છો. આહાહા...! ગૃહસ્થાશ્રમની પર્યાય તો તારી નથી પણ મુનિની પર્યાય જેટલો પણ તું નથી. આહાહા...!

ભગવંત! તારા આચાર જે આરાધના, એ સિવાયનો બધોય અનાચાર છોડી દઈ...

‘સઘળો અનાચાર છોડીને...’ આહાહા...! લોકો દયા, દાન, વ્રત, તપને સદાચાર કહે છે. એ સદાચાર નથી, એ અસદાચાર છે. એ રાગ છે, વિકલ્પ છે. પ્રભુ! માર્ગ ઝીણો છે, પ્રભુ! દુનિયાથી જુદી જાત છે, ભાઈ! આહાહા...! એને શ્રદ્ધા કરવામાં હજી વાંધા આવે છે. આચરણ કરવું એ તો વળી એક બાજુ રહ્યું. માર્ગ આ છે.

શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વભાવની રમણતા સિવાય ‘બધુંય અનાચાર છે; તેથી સઘળો અનાચાર છોડીને સહજચિદ્વિલાસલક્ષણ નિરંજન નિજ...’ આહાહા...! હવે આચારની વ્યાખ્યા કરે છે. ‘સઘળો અનાચાર છોડીને...’ હવે આચાર એટલે શું? સ્વભાવિક ચિદ્જ્ઞાનવિલાસલક્ષણ. સ્વભાવિક ભગવાન, જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન જ્ઞાનલક્ષણથી લક્ષ થાય એવો જે ‘સહજચિદ્વિલાસલક્ષણ નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ નિરંજન... આહાહા...! નિરંજન-જેમાં અંજન-મેલ નથી, રાગ નથી, પુણ્ય નથી, સંસાર નથી. જેમાં ઉદયભાવ સંસાર નથી. આહાહા...! એ તો મુક્તસ્વરૂપ પ્રભુ અંદર છે. અરે...રે...! દ્રવ્યસ્વરૂપ જે વસ્તુ છે એ તો મુક્તસ્વરૂપ છે. એ મુક્તસ્વરૂપને ‘નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ ભાષા તો જુઓ! પર ભગવાન એમ નહિ, અરિહંત અને સિદ્ધ એ નહિ. ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વની ભાવના...’ આહાહા...! કેમ બેસે? આહાહા...!

માપ કાઢતા આવડ્યું નથી ને? માપ કરવાનું માપવું જ જુદું છે. આહાહા...! જેનો સ્વભાવ એને માપ શું? હદ શી? જેનું સ્વરૂપ શુદ્ધ સહજ છે, તેની હદ અને પરિમિતતા-મર્યાદા શી? આહાહા...! ભલે ક્ષેત્ર શરીર પ્રમાણે હો પણ સહજ ચિદ્વિલાસ એ તો અપાર સ્વભાવ જેનો છે. આહાહા...! એવો ભગવાનઆત્મા સહજ ચિદ્વિલાસ. ચિદ્ એટલે જ્ઞાન. જ્ઞાનનો વિલાસલક્ષણ. એ જ્ઞાનનું એ વિલાસ લક્ષણ છે એ તો. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, વિકલ્પ એ કાંઈ આત્માનું લક્ષણ નથી. આહાહા...! આવી વાતું છે.

‘સહજચિદ્વિલાસલક્ષણ નિરંજન...’ જેને અંજન નથી, મેલ નથી. નિરંજન નિરાકાર પરમાત્મા અંદર છે. એવું જે દ્રવ્યસ્વરૂપ ભગવાન પરમાત્મા ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ પોતાનો પરમાત્મા. પર પરમાત્મા એ તો વ્યવહાર થઈ ગયો. પંચ પરમેષ્ઠીને માનવા અને પંચ પરમેષ્ઠી ઉપર લક્ષ જવું, હોય, આવે પણ છે રાગ. આહાહા...! સ્વદ્રવ્ય સન્મુખ જવું. નિજ પરમાત્મતત્ત્વ એમ લીધું છે ને? ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ પર પરમાત્મતત્ત્વ નહિ. આહાહા...! ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાસ્વરૂપ...’ હવે જુઓ! અહીં કેટલાક એમ કહે છે ને કે ભાવના એ તો કલ્પના છે. ઓલું આવે છે ને? ભાઈ! શ્રાવકનું. તે દિ’ આણે કહ્યું હતું ને? ‘દયાચંદ્રજી’. શ્રાવકને સામાયિકમાં શુદ્ધ ઉપયોગની ભાવના હોય છે. ત્યારે એ કહે, ભાવના એટલે ભાવે. પણ અહીં તો શુદ્ધઉપયોગની ભાવના એ તો શુદ્ધઉપયોગ છે. આ જુઓ! શું કહે છે?

‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાસ્વરૂપ આચાર...’ ભાવનાસ્વરૂપ આચાર. આહાહા...! ગાથા તો બહુ સારી આવી ગઈ છે. આહાહા...! નિજ પરમાત્મા. નિજ એટલે પોતાનો પરમ સ્વરૂપ ભગવાન, નિત્યાનંદ નાથ, તેની ‘ભાવનાસ્વરૂપ...’ તેની ભાવનાસ્વરૂપ એટલે અંતર એકાગ્રતા

સ્વરૂપ. ‘આચાર...’ એનું નામ આચાર. બાકી તો આથણાને આચાર કહે છે ને? શું કહેવાય એ? આથણું શું કહેવાય? આ કેરીના... એને આચાર કહે છે કે નહિ? કેરી, ગુંદાને આચાર કહે છે. આ આચાર સિવાય ઈ બધા (આચાર) આથણા છે. આહાહા...! અરે...! નિવૃત્તિ ક્યાં? પ્રભુ! વખત ચાલ્યો જાય છે. દેહને પડવાની સન્મુખતા તો થાય છે. મુદ્દત જે છે એ મુદ્દત પ્રમાણે આરેહશે. એમાં તો મુદ્દત નક્કી થઈ ગયેલી છે. આહાહા...!

આ ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાસ્વરૂપ...’ એમ લીધું છે ને? એકલી ભાવના-ભાવના કલ્પના એમ નહિ. ‘પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાસ્વરૂપ આચાર...’ આનું એટલે આચાર છે. નીચે અર્થ છે. ‘સહજચૈતન્યવિલાસાત્મક...’ આત્મક એટલે સ્વરૂપ. ‘નિર્મળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વને ભાવવું—અનુભવવું...’ અંતર અનુભવવું. અતીન્દ્રિય આનંદસ્વભાવ ભગવાનને અનુભવવો. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા એને અનુભવવો એનું નામ આચાર છે. આહાહા...! છે કે નહિ? ‘છોટાભાઈ’! અંદર છે ને? આહાહા...!

‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાસ્વરૂપ...’ ભાવના એટલે વિકલ્પ નહિ. એકાગ્રતા સ્વરૂપ, શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ, એમાં એકાગ્રતાસ્વરૂપ આચાર. કે જે આચાર ‘પરમાત્મતત્ત્વને ભાવવું—અનુભવવું તે જ આચારનું સ્વરૂપ છે;...’ આચારનું આ સ્વરૂપ છે. આ આચાર કરે છે કે નહિ? ક્યો આચાર? કે આ. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આવી આકરી વાતું. નવરાશ ન મળે. ઝીણું પડે, આકરું પડે એમ લાગે. અને આ બધું કરે છે એ એને સહેલું પડે. અનાદિનો રાગ ને દ્વેષ ને વિકલ્પ. રાગ-દ્વેષ અને વિકલ્પ કરે છે, હોં! બીજું કાંઈ કરતો નથી. પરનું કાંઈ લુંગડું ફેરવી શકે કે કોઈને એક ચીજ દઈ શકે, લઈ શકે એ તો ત્રણકાળમાં કરી શકતો નથી. કરી શકે છે એ પુણ્ય અને પાપ, રાગ અને દ્વેષ અને મિથ્યાત્વના ભાવ. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ?

એ આવો આચાર. ભાષા તો જુઓ! ટીકા ઓહોહો...! ભરતક્ષેત્રમાં આવી ટીકા બીજે ક્યાંય નથી. દિગંબર સંતોએ તો પરમાત્માને નીચે ઉતાર્યા છે. પ્રભુ! અહીંયાં આવ, મારે ત્યાં આવવું છે. આહાહા...! સિદ્ધની સાથે વાતું કરી છે. સિદ્ધ આ આત્મા, હોં! આહાહા...! ‘સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો’ આવે છે ને? ‘ચેતનરૂપ અનૂપ અમૂરત. સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો. મોહ મહાતમ કીયો પરસંગ મહાતમ ઘેરો. જ્ઞાનકલા ઉપજી અબ મોકુ કહું ગુણ નાટક આગમ કેરો.’ આહાહા...! ‘ઘટ વાસ વસે.. મટે’ આહાહા...!

‘એવા આચારમાં જે પરમ તપોધન...’ એ આચારમાં જે પરમ તપોધન મુનિ. આહાહા...! પરમ તપરૂપી જેનું ધન છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ છે, અતીન્દ્રિય આનંદ એ એનું ધન છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો જે અનુભવ છે એ એનું ધન છે. એ તપરૂપી એ ધન છે. આ લોકને ધૂળરૂપી ધન છે. આહાહા...! ઊગમણો—આથમણો મોટો ફેર લાગે. વાત તો સાચી, ભાઈ!

એવા ‘સહજવૈરાગ્યભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો...’ આવી ભાવનાના સ્વરૂપમાં આચારમાં રહ્યો અને સહજવૈરાગ્ય-પરથી ‘વૈરાગ્યભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો...’ એમ. અસ્તિપણે સ્વરૂપમાં આચારમાં રહ્યો થકો, નાસ્તિપણે સહજ વૈરાગ્યભાવનારૂપે રહ્યો થકો. આહાહા...! પુણ્ય-પાપના અધિકારમાં કહ્યું છે ને? ભાઈ! શુભ અને અશુભભાવથી વિરક્ત તે વૈરાગ્ય છે. શ્લોક છે ને? ‘સમયસાર’માં પુણ્ય-પાપ અધિકારમાં. વૈરાગ્ય કોને કહીએ? આ બાયડી, છોકરા છોડી, દુકાન છોડીને બેઠા એ વૈરાગ્ય? એ વૈરાગ્ય નથી. ‘સમયસાર’માં અધિકાર છે. શુભ અને અશુભભાવ, રાગ એનાથી વિરક્ત થવું તેનું નામ વૈરાગ્ય છે. આત્મામાં રક્ત થવું અને વિકારથી વિરક્ત થવું... આહાહા...! વૈરાગ્યની વ્યાખ્યા જુદી. આહાહા...!

અંતર ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિયસ્વરૂપ ભગવાનમાં અંદર પ્રેમ-રતિ-લિનતા અને પુણ્યપાપના ભાવથી વિરક્તતા એને વૈરાગ્ય કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! શબ્દે શબ્દે ફેર. દુનિયાથી બીજી જાત લાગે, ભાઈ! આખો દિ’ એ સાંભળ્યું હોય કે આ કરો.. આ કરો.. આ કરો.. આ કરો... આ કરો... સવારમાં ઉઠી ભગવાનની ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, સ્તુતિ કરો, આ કરો. થોડું પાંચ-દસ મિનિટ વાંચો. છ આવશ્યક છે ને? ભાઈ! એ તો બધી વિકલ્પની-રાગની વાતું છે. હોય. પૂર્ણ વીતરાગ ન થાય ત્યાં સુધી એવો રાગ હોય પણ એ રાગ છે તે અનાચાર છે. આહાહા...! એમાં છે કે નહિ?

તે ‘સહજવૈરાગ્ય ભાવનારૂપે...’ સહજ કેમ કીધું? ત્યાં હઠ નથી. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનું દળ ભગવાન જ્યાં અનુભવમાં આવ્યો, ત્યાં સહજપણે રાગથી વૈરાગ્ય થઈ ગયો, વિરક્ત થઈ ગયો. ‘સહજ વૈરાગ્યભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો...’ રાગના અભાવસ્વભાવરૂપે પરિણમ્યો થકો. આહાહા...! ગાથાના એક-એક શબ્દમાં આટલું ભર્યું છે, લ્યો.

‘સ્થિરભાવ કરે છે,...’ અંદર આત્મા આનંદસ્વરૂપ, પ્રભુ! આનંદનું ધામ, અતીન્દ્રિય આનંદનું ધામ. સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ, એમાં જે અંદર સ્થિર કરે છે. સ્થિર... સ્થિર. અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદમાં લીન થઈ જાય છે. આહાહા...! ‘તે પરમ તપોધન જ...’ તે પરમ તપોધન. એ તપરૂપી ધન જેને (છે). એ તપ આ અપવાસ કરો એ તપ નહિ. એ તો બધી લાંઘણો છે. અમૃતના સાગરને ઉછાળવો. સોનાને જેમ ગેરુ લગાવીને ઓપે-ઓપે શોભે. ગેરુ-ગેરુ. એમ ભગવાન સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર સહિત ઈચ્છાનો નિરોધ કરીને અંદર અમૃતસાગરમાં ડૂબે, એનું નામ તપ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! વ્યાખ્યા એકે એક જુદી. ‘વિજયંતે ઈતિ તપ:’. જેમાં આત્માનો વિજય થાય. શુદ્ધતાની, વીતરાગતાની વૃદ્ધિ થાય. એ વિજય થાય એનું નામ તપ કહેવામાં આવે છે. ભાષા તો સાદી છે પણ પ્રભુ! ભાવ તો છે ઈ છે. શું થાય? આમાં કાંઈ વાદવિવાદે પાર પડે એવું નથી. અને સમાજનો મોટો ભાગ બિચારા કાંઈ વિચારમાં પણ પડ્યા નથી. ધંધાપાણીમાં પડ્યા હોય. કલાક સાંભળવા જાય. માથે-પાટે બેઠો હોય એ જે કહે એ જયનારાયણ. આહાહા...! જય જય! થઈ રહ્યું. વિચારની

તુલના કરીને સત્ય અને અસત્ય શું છે? એની તુલના કરવાનો પણ અવસર અને ફૂરસદ નથી. આહાહા...! અહીં તો પુણ્ય અને પાપના ભાવથી પણ નિવૃત્ત થઈને ફૂરસદ લેવાની છે એમ કહે છે. એ વૈરાગ્યપરાયણ છે. આહાહા...!

‘સહજવૈરાગ્ય ભાવનારૂપે...’ જુઓ! ત્યાં પણ ભાવના આવી. ઓલામાં પણ ભાવના આવી હતી. પરમાત્મતત્ત્વની ભાવના અસ્તિરૂપે હતી. આ સહજવૈરાગ્યભાવના પરથી નાસ્તિરૂપે. ‘પરિણમ્યો થકો સ્થિરભાવ કરે છે...’ અંતર આનંદમાં જે સ્થિર થાય છે. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! પ્રભુ આત્મા આનંદનું દળ છે તેમાં જે સ્થિર થાય છે... આહાહા...! ‘તે પરમ તપોધન જ...’ જોયું? ‘તે પરમ તપોધન જ...’ બીજા નહિ. આવા જે પરમતપોધન છે, ‘પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે...’ એને પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. એને પ્રતિક્રમણ કર્યું એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! હવે આમાં ધંધા આડે ફૂરસદ ન મળે. બાયડી, છોકરા સાચવવા, રળવા, કમાવું, એને પાછા ભૂખ્યા રાખવા? લુગડા-લત્તા દેવા. કરવું શું? હવે એમાં આ ક્યાં નવરો છે? આહાહા...! અરે...રે...! એમ ને એમ અનાદિકાળના વર્ષ ગુમાવ્યા. એવી ક્ષણને પ્રગટ કર, કે ભૂલી જા પરને અને ભગવાનને સંભાળ. સંભાળ એટલે અંદર ભગવાન છે એમાં લીન થા. આહાહા...!

એવા ‘તપોધન જ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે...’ આ પ્રતિક્રમણનું આ સ્વરૂપ છે. આહાહા...! હવે બપોરે-સાંજે જઈને મિચ્છામિ દુક્કડમ ફલાણું કરીને થઈ ગયું પ્રતિક્રમણ. એ તો રાગની ક્રિયા છે અને વાણીની ક્રિયા મારી છે એમ માને એ તો મિથ્યાત્વ છે. આહાહા...! આકરું કામ. ‘કારણ કે તે...’ એ પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે એનું કારણ? આહાહા...! ‘કે તે પરમ સમરસીભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો...’ આહાહા...! પહેલું એનું જ્ઞાન તો કરે કે વસ્તુ આ છે. આહાહા...!

‘પરમસમરસીભાવનારૂપે...’ જુઓ! એ ભાવના પાછી આવી. ત્રીજી વાર આવી. પહેલી પરમતત્ત્વની ભાવના હતી, પછી સહજવૈરાગ્યભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો પછી સમરસીભાવના. ભાવના એટલે કે અંદર એકાગ્રતા છે ઈ. આહાહા...! ‘પરમસમરસીભાવ...’ એકલો સમરસી નહિ. પરમવીતરાગભાવરૂપે પરિણમ્યો થકો. સમરસી એટલે વીતરાગતા. પરમ વીતરાગભાવનારૂપે ‘પરિણમ્યો થકો...’ આહાહા...! ‘સહજ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણમય છે.’ પહેલું કહ્યું હતું કે આને પ્રતિક્રમણ કહેવાય. પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય એમ કીધું હતું. હવે કહે છે કે એ જીવ પ્રતિક્રમણમય જ છે. આહાહા...! આને પ્રતિક્રમણ કહેવાય, કે જે સહજ નિજ પરમાત્મતત્ત્વની આરાધનામાં રમે છે અને પરથી વૈરાગ્યમાં રમે છે એને પ્રતિક્રમણ કહેવાય. એ પ્રતિક્રમણ કહેવાય. હવે એ આત્માને પ્રતિક્રમણમય કહેવાય, એમ કહે છે. એ પ્રતિક્રમણ અને આત્મા બે જુદા નહિ. એમ. આહાહા...! છે?

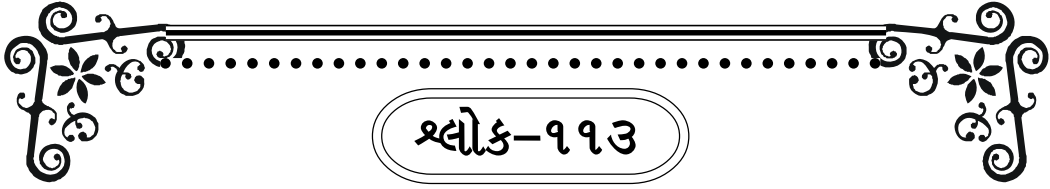
‘પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે, કારણ કે તે પરમ સમરસીભાવનારૂપે...’ પરમ

વીતરાગભાવરૂપે, એ થઈ શકે નહિ ઇ જુદું પણ એની શ્રદ્ધા અને જ્ઞાન તો કરે પહેલું. સાચું વસ્તુનું સ્વરૂપ આ છે. જેને હજી શ્રદ્ધા-જ્ઞાનના ઠેકાણા નથી એને વીતરાગતા, ચારિત્ર, આચાર-ફાચાર ક્યાંથી આવતા હતા? આહાહા...! 'કારણ કે સમરસીભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો...' હવે અભેદ કહેવું છે ને? એ પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે એમ કીધું. પણ હવે કહે છે કે એ 'સમરસીભાવનારૂપે પરિણમ્યો થકો...' પ્રતિક્રમણમય જ છે ઇ. પ્રતિક્રમણમય-પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ જ ઇ છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ભેદ કાઢી નાખ્યો.

ઉત્તર :- ભેદ કાઢી નાખ્યો. પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ આને કહેવું. અંદર નિજ પરમાત્મતત્ત્વમાં રમે અને વૈરાગ્યથી પરથી ભિન્ન પડે એને પ્રતિક્રમણ કહેવાય. પછી કહે પ્રતિક્રમણ કહેવાય એ તો વાત કરી. પણ એ આત્મા જ પ્રતિક્રમણમય છે. આહાહા...!

'કારણ કે તે પરમ સમરસીભાવનારૂપે...' સમતારૂપે પરિણમ્યો છે ઇ, વીતરાગભાવરૂપે થયો છે ઇ. આહાહા...! નિર્વિકલ્પ આનંદ અને વીતરાગરૂપે થયેલો પ્રભુ એને સહજ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણમય કહેવાય. નિશ્ચયપ્રતિક્રમણમય. એ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણસ્વરૂપ જ ઇ છે. આહાહા...! પાંચ લીટી છે. પાંચ લીટીમાં તો કેટલું ભર્યું છે! આહાહા...! હવે આ એમ ને એમ વાંચી જાય. કહે વાંચી ગયા. બાપુ! એ ચોપડાના વાંચવા જુદા અને આ ચોપડા જુદા છે. આહાહા...! શ્લોક આવ્યો ને?

શ્લોક-૧૧૩

(માલિની)

અથ નિજપરમાનન્દૈકપીયૂષસાન્દ્રં

સ્ફુરિતસહજબોધાત્માનમાત્માનમાત્મા ।

નિજશમમયવાર્ભિર્નિર્ભરાનંદભક્ત્યા

સ્રપયતુ બહુભિઃ કિં લૌકિકાલાપજાલૈઃ ॥૧૧૩॥

[હવે આ ૮૫મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ બે શ્લોક કહે છે:]

[શ્લોકાર્થ :-] આત્મા નિજ પરમાનંદરૂપી અદ્વિતીય અમૃતથી ગાઢ ભરેલા, 'સ્ફૂરિત-સહજ-જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્માને નિર્ભર (-ભરચક) આનંદ-ભક્તિપૂર્વક નિજ શમમય જળ વડે સ્નાન

કરાવો; બહુ લૌકિક આલાપજાળોથી શું પ્રયોજન છે (અર્થાત્ બીજા અને લૌકિક કથનસમૂહોથી શું કાર્ય સરે એમ છે) ? ૧૧૩.

શ્લોક-૧૧૩ ઉપર પ્રવચન

(માલિની)

અથ નિજપરમાનન્દૈકપીયૂષસાન્દ્રં

સ્ફુરિતસહજબોધાત્માનમાત્માનમાત્મા ।

નિજશમમયવાર્ભિર્નિર્ભરાનંદભક્ત્યા

સ્ત્રપયતુ બહુભિઃ કિં લૌકિકાલાપજાલૈઃ ॥૧૧૩॥

શ્લોકાર્થ :- ‘આત્મા નિજ પરમાનંદરૂપી અદ્વિતીય અમૃતથી ગાઢ ભરેલા,...’ આહાહા...! અહીં તો કહે પૈસામાં સુખ છે, ભોગમાં સુખ છે. આબરૂમાં, કોઈ વખાણ કરે એમાં સુખ છે. ધૂળમાંય સુખ નથી. ઝેર છે. આહાહા...! બહુ તું સારો, બહુ ડોંશિયાર, બહુ વિદ્વાન અને પંડિત એ વખાણ સાંભળીને ખુશી થાય. ઝેર છે.

મુમુક્ષુ :- વખાણ સાંભળીને કદરદાન...

ઉત્તર :- કદરદાન. એની કદર કરી કહેવાય. માન થયું તને ઈ? આહાહા...! કદર કરે ન કરે એથી કાંઈ તારામાં હીણપ-અધિક થઈ જાય છે? કદર કરે તો અધિક થઈ જાય અને ન કરે તો હીણપ થઈ જાય એમ છે? આહાહા...! આવું કામ આકરું બહુ, બાપા! એકાંત અધ્યાત્મને છોડી દો. આ કરો... આ કરો... આ કરો... આ કરો... એમ કહે છે. પ્રભુ! શું કરીશ તું? વિકલ્પ કરવો એ પણ એક ઝેરના પ્યાલા પીવા (જેવું) છે. આહાહા...! રાગને કરવું, શુભને કરવો એ પણ ઝેરનો પ્યાલો-વિષકુંભ છે. ઝેરનો ઘડો છે. ‘સમયસાર’માં મોક્ષ અધિકારમાં પાઠ છે. આહાહા...! પ્રભુ! કરવાનું તો આ છે. નિર્વિકલ્પ અમૃતને પી. આહાહા...!

‘આત્મા નિજ પરમાનંદરૂપી અદ્વિતીય અમૃત...’ આહાહા...! ‘ગાઢ ભરેલા,...’ ઓહોહો...! કેવો છે પ્રભુ? ‘નિજ પરમાનંદરૂપી..’ પરમ અતીન્દ્રિય આનંદ, એ સ્વરૂપી અદ્વિતીય અજોડ-અમૃત. એવું અમૃત બીજે ક્યાંય છે નહિ. એવા અમૃતથી ભરેલો ભગવાન છે. આ આત્મા આનંદમૂર્તિથી ભરેલો અંદર ભગવાન છે. અતીન્દ્રિય આનંદથી ઠસોઠસ ભરેલો છે. આહાહા...! ‘ગાઢ ભરેલા,...’ પાછી ભાષા જોઈ? ‘આત્મા નિજ પરમાનંદરૂપી અદ્વિતીય...’ અજોડ એક ‘અમૃતથી ગાઢ ભરેલા,...’ આહાહા...! એવા ‘સ્ફુરિત-સહજ-જ્ઞાનસ્વરૂપ...’ એવા પ્રગટ સહજ જ્ઞાનસ્વરૂપ. પ્રગટ જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન છે. ‘આત્માને નિર્ભર (-ભરચક)...’ આહાહા...! નિર્ભર. ભરથી પણ નિર્ભર. આ ગાડાના ભર નથી ભરતા? એ ભર અને આ તો નિર્ભર. એથી

વિશેષ ગાઢ ભરેલો છે. આહાહા..! ‘(-ભરચક) આનંદ-ભક્તિપૂર્વક નિજ શમમય જળ વડે
સ્નાન કરાવો;....’ એ વિશેષ વાત આવશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)
